

GIERZWALUWNESTKASTEN “VOORDORP” EN “MAASTRICHT”

Toepassing, aankoop en zelfbouw

Sloop en renovatie van gebouwen en woningen zorgen nog steeds voor veel verlies van natuurlijke broedruimte voor de Gierzwaluw. Nestkasten zijn een goede vervanging. Maar de Gierzwaluw is een kritische vogel die niet zo makkelijk overstapt naar wat nieuws. We weten wel hoe de kans van slagen aanzienlijk vergroot kan worden. Voor algemene toepassingen is het standaard houten model “Voordorp” en een alternatief model “Maastricht” van beton/Eternit uitgezocht. In deze handleiding geven we tips voor de juiste toepassing en aankoop van deze nestkasten. Van model “Voordorp” is een bouwtekening bijgevoegd.

De kans op bezetting van een nestkast door een Gierzwaluupaartje kan aanzienlijk vergroot worden als het type nestkast en de locatie goed wordt aangepast aan wat de gierzwaluw van nature gewend is. Zo zijn er voor vele situaties (nieuwe broedplaatsen, vervanging van verloren gegane broedplaatsen, onder platte en ronde daktogen, achter kantpannen, op blinde muren of onder dakoverstekken etc.) verschillende modellen ontworpen en beproefd. Voor iedere situatie is eigenlijk een aangepast model nodig.

Maar er zijn ook situaties waar het model wat minder kritisch is, vooral op nieuwe locaties waar nog geen natuurlijke broedplaatsen zijn. Er hoeft dan geen rekening te worden gehouden met al bestaande aanvliegroutes naar een bepaald type nestgelegenheid. Voor die locaties is model “Voordorp” bij uitstek geschikt. De naam slaat op de Utrechtse woningwijk Voordorp waar deze kast, naar ontwerp van Marjos Mourmans, van Zwaluwen Adviesbureau te Roosendaal, met succes werd toegepast.

Foto: Bureau Facet, Utrecht
Nestkasten in Utrecht-Voordorp

Ten opzichte van het eenvoudigste basismodel (een rechthoekige kast met plat dak) is het schuine dak een aanpassing die het mogelijk maakt om de kast bijvoorbeeld ook tegen gevels te plaatsen zonder dakoverstekken of goten. Het schuine dak voorkomt dat er water op blijft staan en vooral dat er (roof)vogels op landen (om uitvliegende jongen op te pikken) of zelfs gaan nestelen (kauwtjes, eksters, houtduif). Het is bekend dat gierzwaluwen hier zeer angstig op reageren en de kast verlaten of niet durven te verkennen. De kast is overal toepasbaar. Ook als er in uw buurt een pand met broedplaatsen wordt gesloopt of gerenoveerd, is een aantal van deze kasten op een pand dicht in de buurt misschien een uitkomst. Met lokgeluiden kan de kans dat de kasten gevonden worden, nog aanzienlijk vergroot worden en toepassing wordt vooral aanbevolen op plaatsen waar in de omgeving geen natuurlijke broedplaatsen zijn.

Toepassing van nestkast “Voordorp”

Algemeen

- Kast “Voordorp” is gemaakt van Red Cedar hout en hoeft niet met verf behandeld te worden. De afmetingen zijn 41 bij 23 cm (achterkant), meet van binnen 31 bij 17 cm (bodem) en het schuine dak meet 41 bij 29 cm. Het plaatmateriaal is 18 mm. dik. Ander hout, zoals watervast verlijmd multipleks kan ook gebruikt worden.
- De kast is rondom dichtgeschroefd en/of gelijmd. In de achterkant zit een rond gat van 11 cm. voor controle van de inhoud na het broedseizoen. Hij wordt afneembaar opgehangen. Maar als alternatief kan ook een afneembaar dak gebouwd worden. Het gat achterin kan dan achterwege blijven.

Voorbereiding

- Leg een handvol nestmateriaal (droog, kort geknipt gras, strootjes, veren etc.) in de kast. Dan hebben de vogels aanzienlijk minder tijd nodig om een nest te bouwen, want ze moeten zwevend materiaal uit de lucht opvissen. Dat kost veel tijd. Meestal wordt er pas in het jaar na de 1^e bezetting gebroed.
- Als u meerdere kasten bij elkaar ophangt (het is een koloniebroeder) is het raadzaam om de vorm van de opening te variëren (rond, half rond, rechthoekig, ovaal). De diverse paartjes weten hun eigen plek dan beter te herkennen en zullen de burens minder verstoren.
- Het kan helpen als u onder het invlieggat met krijt of verf een wit poepstreepje maakt. Voor de gierzwaluw is dat een herkenningspunt van de nestingang.

- Op locaties waar gierzwaluwen niet in de buurt broeden (verder dan ca. 100 meter) kan het ze veel gemakkelijker gemaakt worden om de kast te vinden als u lokgeluiden van soortgenoten afspeelt.

De locatie

- De kast alleen aan gevels ophangen met een oriëntatie tussen NNW en ONO in verband met gevaar voor oververhitting. Maar op een oost- of zuidgevel kan het ook als hij onder een voldoende brede dakgoot in ieder geval tussen 9 en 19 u. in de schaduw hangt. Gevels op het westen zijn altijd ongeschikt omdat de zon in de namiddag zo laag komt dat ook een goot onvoldoende bescherming is. Ook is hier veel kans op inrengen.
- Zorg voor een minimale vrije hoogte van 3 meter en een vrije ruimte voor het in- en uitvliegen. Dus let op hoge bomen en de woning van uw buurman. Onder de kasten mag geen uitbouw van een keuken e.d. zijn. Er mogen geen antennes, vlaggenstokken enz. voor de kast staan. De vogels vliegen de opening van onderen aan en de jongen vliegen uit door zich in een boog naar beneden te laten vallen. Ze hebben die valruimte nodig om op snelheid te komen en daarna hoogte te kunnen winnen. Hang geen nestkasten naast of boven naar buiten opendraaiende ramen.
- Als het gaat om vervanging van verloren gegane broedplaatsen, waarbij de vogels via de ruimte tussen dakgoot en muur naar de broedplaats op de muur komen, kan deze kast ook worden toegepast. De kans op benutting kan dan echter aanzienlijk vergroot worden als de ingang aan de onderkant wordt gemaakt, dicht bij de muur. De ingang aan de voorkant moet dan dichtgemaakt worden. Maar nog beter is het om voor deze situatie een aangepast model toe te passen (Oostvoorne of Breda)
- Gebruik voor de ophanging stevige pluggen en schroeven (6 mm.). Neem als onderlinge afstand 1,5 cm minder dan de breedte van de achterkant (39,5 cm). Draai de schroeven een eindje in de pluggen, hang de kast er aan door eerst de sleuf aan de ene kant zo ver mogelijk over de schroef te schuiven en dan, door de kast weer wat terug te schuiven ook over de schroef aan de andere kant. Dan de schroeven aandraaien, zodat de kast vlak tegen de muur drukt. Er mag geen ruimte tussen kast en muur zijn omdat de vogels met de veren door het gat tussen kast en muur zouden kunnen vastraken. Gat afdichten met een plaatje triplex of passend PVC-deksel kan ook.

Broedseizoen

- De broedvogels komen vanaf half april tot half mei terug uit het overwinteringsgebied. Eind april tot half mei komen de niet broedvogels. Als de kast ter vervanging van een verloren gegane broedplaats is opgehangen is het belangrijk dat de kast er dus uiterlijk 20 april hangt. Voor nieuwe locaties kan de kast nog tot half juli gevonden worden door zoekende vogels die nog geen broedplaats hebben. Als ze de kast tijdig ontdekken zullen ze proberen te broeden en als ze er later in komen, na half juni zullen ze er overnachten, beginnen met de nestbouw en het jaar daarop terug komen om te broeden.
- Als in het voorjaar een spreekw bezit neemt van de kast: rustig laten zitten, dat is een mooi begin want de spreekw wijst zo de weg voor de gierzwaluw. Die zal ook in staat zijn om de spreekw te verjagen of de plek over te nemen als de spreekw met zijn broedsel klaar is. Maar als er al een Gierzwaluw gebroed heeft kunt u het invlieggat tot 15 april dicht maken met een keukenspons. Maak er een touwtje aan vast dat naar beneden hangt, dan hoeft u niet weer een ladder te organiseren. Verwijder eventueel nestmateriaal van de spreekw.
- Controleer de kast nooit tijdens het broedseizoen, niet eerder dan 1 september, tenzij u zeker weet dat alles is uitgevlogen en de ouders zijn vertrokken. Gierzwaluwen zijn erg gevoelig voor verstoring in de kast en kunnen eieren en jongen dan in de steek laten.

Controle tijdens en na broedseizoen

- Als de kast van de muur wordt gehaald kan de inhoud worden gecontroleerd via het ronde gat in de achterkant. Maar u kunt ook een afneembaar dak maken als het naar beneden halen van de kast lastig is. Laat het gierzwaluwnest zitten (zit vastgeplakt) en verwijder eventuele keutels en los liggende rommel en lange slierten waar vogels verstrikt in kunnen raken. Alleen jongen laten keutels in de kast achter, dus als er keutels zijn, zijn er jongen geweest. De ouders poepen altijd buiten de kast, ook als ze er alleen maar elke nacht slapen, en de meeste keutels van jongen worden door de ouders opgegeten.
- Als er andere vogels hebben genesteld zoals spreekuwen of mussen, verwijder dan de nesten. Mussen verwerken touw, vislijn, cadeaulint etc. in de nesten. Verwijder alle slierten langer dan 5 cm. uit de kast.
- Laat de kasten 's winters buiten hangen, ze worden graag gebruikt als slaapplek door andere vogels, vlermuizen en vlinders. Maar voor een langere levensduur kunt u ze ook naar binnen halen.
- Als de kast bezet is geweest en onverhoopt kapot gaat, vervang hem dan door precies hetzelfde model met hetzelfde type ingang en hang hem op dezelfde plaats terug. Dan is de kans groot dat de paartjes hem weer zullen weten te vinden.

- Wie precies wil weten wat er in de kast allemaal gebeurt kan een infrarood camera installeren en de gebeurtenissen op PC of TV bekijken. Vereniging GBN leent ze uit in het kader van haar onderzoek naar broedsucces in nestkasten. Het camerahuis meet slechts 2,5 bij 3,5 cm. zodat zelfs achter een nest achter een dakpan bewaakt kan worden. Het is erg belangrijk dat de camera de hele kastbodem plus uitgang laat zien, zodat je altijd zeker weet dat een vogel of ei nog in de kast is en niet in een hoekje waar de camera het niet ziet. Ook de invliegopening moet in beeld zijn. Houdt daar bij de positie van de nestkom in de kast en de positie van de camera rekening mee en test het beeld uit voordat je alles installeert. De beste positie is met de camera aan de zijde van de nestkom zodat je de eieren, jongen en broedvogels goed in beeld hebt. Op het andere einde heb je dan de ingang in beeld.

Zelfbouw van nestkast “Voordorp”

Wie een beetje handig is met houtbewerking kan de kast ook zelf bouwen.

Benodigdheden: Red Cedar (of ander duurzaam materiaal zoals watervast verlijmd multiplex of Robinia) van minimaal 122 bij 41 cm. , 16-18 mm. dik, watervaste constructielijm , deuvels en/of RVS schroeven of getordeerde spijkers, twee pluggen en twee ophangduimen.

Constructie

Lijm de onderdelen rondom en/of gebruik deuvels en/of roestvaste schroeven met grove draad en/of voorboren. Red Cedar is vrij zacht, dus voorzichtig bewerken.

Verven, beitsen

Red Cedar hoeft niet behandeld te worden met verf o.i.d. en verkleurt in een zachte grijze kleur. Als u ander hout gebruikt, leg dan een laagje bitumen of primer op het dak ter bescherming. Verder alleen van buiten behandelen met een witte (in verband met warmte binnen) of houtkleurige buitenbeits. Wit heeft ook nog het voordeel dat de donkere opening (ook in de schemering) makkelijker te vinden is.

Bij gebruik van watervast multiplex de kopse kanten bewerken met een primer /houtlijm / twee – componentenlijm (b.v. Fetim watervaste randsealer) om delamineren te voorkomen.

Binnenkant

Maak aan de binnenkant met een driehoekskrabber horizontaal flink wat krassen in de zijwanden, vooral als u erg glad houtmateriaal gebruikt. Dat geeft de jongen beter houvast bij de vliegoefeningen waarbij ze tegen de zijkanten opklimmen. Controleer goed op scherpe randen, splinters en uitstekende schroeven waar de vogels zich aan zouden kunnen bezeren. Niet alleen van belang bij de vliegoefeningen maar ook tijdens gevechten met indringers (soortgenoten), die heel heftig en langdurig kunnen zijn.

Nestkuiltje

Let op dat de nestkuil (ca. 10 cm diameter, ca. 0,5 cm diep) aan de andere kant dan de opening komt. De vogels nestelen graag in het donker, op enige afstand van de ingang (op een pannendak meestal een of twee pannen links of rechts van de invliegopening).

Invliegopening

De “drempel” van de ingang mag nooit hoger dan 2 cm boven de bodem zijn (binnenkant). Anders kunnen de vogels er met hun erg korte krabbelpootjes niet uitkruipen. Maak de zijkant richting kuiltje en onderkant wat schuin aflopend. Een rechthoek met afgeronde hoeken, 32 hoog en 70 breed is een veelbeproeft vorm maar andere vormen kunnen ook. Zie de bouwtekening voor voorbeelden.

Als de kast ter aanvulling van bestaande broedplaatsen (of als vervanging) onder een dakgoot komt, waarbij de vogels tussen muur en dakgoot naar binnen gaan (of gingen) en op de muur broed(d)en, is het raadzaam om de ingang aan de onderkant te maken, dicht bij de muur. Dat vergroot de kans dat ze de kast weten te vinden. Maak rond de opening wel een drempel van 1,5 cm hoog om te voorkomen dat eieren en jongen er uit vallen. Maar voor deze situatie bestaan ook speciaal aangepaste modellen (b.v. Breda, Oostvoorne)

Ophanging

Maak de sleufgaten in de achterkant niet hoger dan 10 cm van onderen, anders zit bij de montage het dak in de weg. (op de foto zitten ze te hoog)

Meerdere kasten schakelen

Bij gebruik van meerdere kasten naast elkaar (de gierzwaluw is een koloniebroeder) kunnen ze geschakeld worden met een gemeenschappelijke zijkant. Varieer ook dan de openingen met verschillende vormen (ovaal, rechthoekig, half rond etc.) zodat de vogels hun eigen plek beter kunnen herkennen. Dan is er minder kans dat ze onrust bij de burens geven door de verkeerde ingang te nemen.

Kopen van nestkasten

Nestkasten voor gierzwaluwen zijn bij diverse vogelorganisaties zoals Vogelbescherming en ook bij commerciële bedrijven zoals Waveka en Vivera te koop. Hieronder nog een paar suggesties voor de hier behandelde modellen.

Model Voordorp

Houten gierzwaluwkasten worden uit voorraad o.a. geleverd door Sociale Werkplaats Ipse de Bruggen in Zwammerdam en op bestelling ook door sociale werkplaats De Klamp in Surhuisterveen (Fr.). Model Voordorp en Oostvoorne (onder dakgoten met opening in bodem) van Red Cedar kost bij Ipse de Bruggen € 46,41 incl. btw. Vanaf € 240,- zijn er geen bezorgkosten. De prijzen bij De Klamp zijn vergelijkbaar.

Alternatief model "Maastricht"

Als alternatief voor de houten kast "Voordorp" is model "Maastricht" beschikbaar. Deze is gemaakt van erg duurzaam Eternit en beton. Het model is ontwikkeld door Zwaluwen Adviesbureau en daar ook te bestellen voor 30 Euro incl. BTW met handleiding en bevestigingsbeugels. Ook dit model is overal toepasbaar. Alle hierboven genoemde "tips en trucs" gelden ook voor "Maastricht".

Gemiddelde broedcyclus Gierzwaluw in nestkasten

Aankomst 1e ouder	1 mei
Gemiddeld aantal eieren	2,5
1 ^e ei	18 mei
1 ^e jong uit ei	9 juni
1 ^e jong uitgevlogen	21 juli
Laatste jong uitgevlogen	23 juli
Vertrek laatste ouder	27 juli

Gierzwaluwnest in nestkast

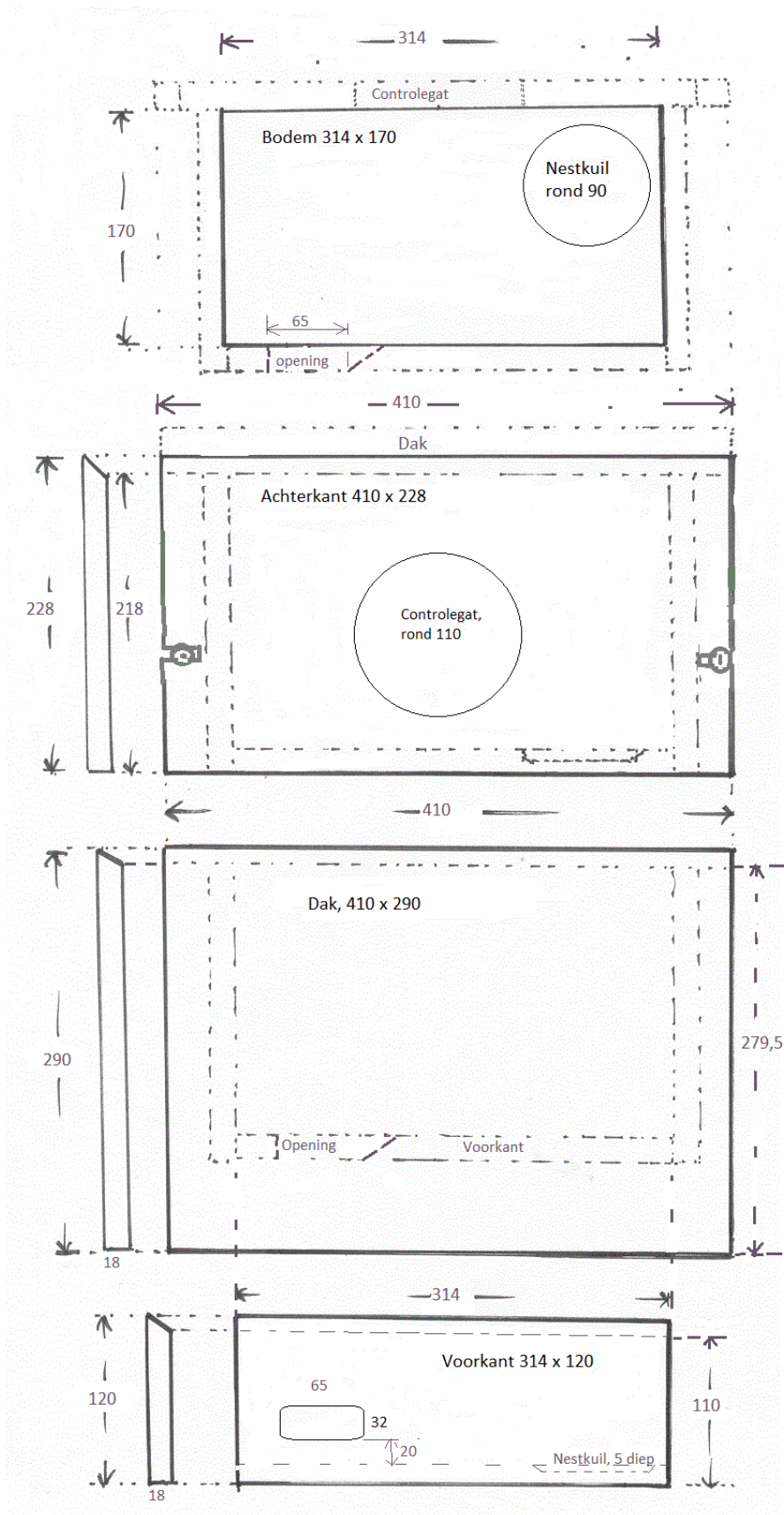

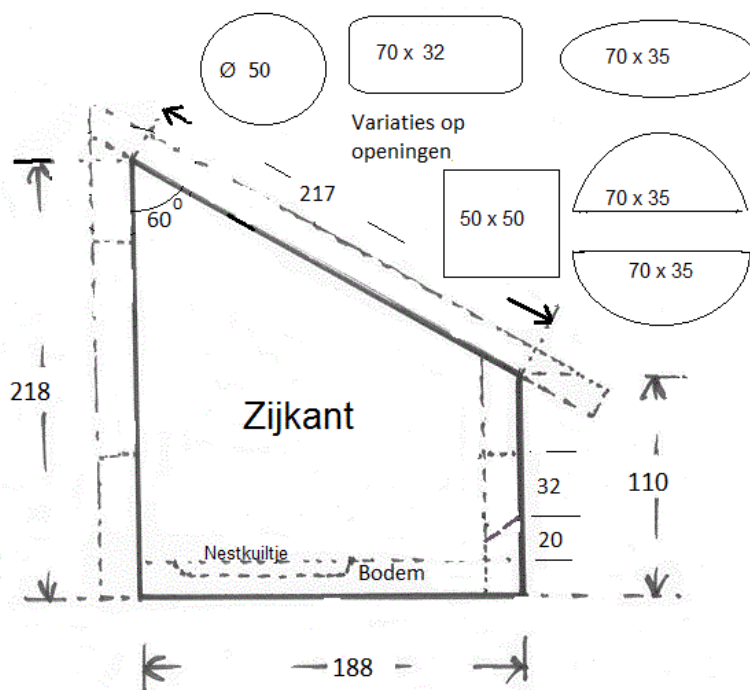
Gierzwaluwnestkast model "Maastricht"

Voordorpkasten in Utrecht

Bouwtekening (niet overall exact op schaal getekend)

Adressen en weblinks

Nestkasten Voordorp worden o.a. geleverd door:

- Sociale Werkplaats De Klamp in Surhuisterveen: info@deklamp.nl , 0512 – 365 693 (Jaap Veenstra), www.deklamp.nl .
- Houtwerkplaats Ipse De Bruggen in Zwammerdam , houtbewerking@ipsedebruggen.nl en www.Ipsedebruggen.nl , 0172-642 352 (Aad Hagen).

Nestkast "Maastricht" kan besteld worden bij marjosmourmans@zwaluweninfo.nl en 0165- 535 810.

Meer info over de kast op: <http://members.ziggo.nl/jaaplängenbach/Maastricht-persbericht.pdf> .

Lokgeluiden: CD's of losse files bij GBN op: www.gierzwaluwbescherming.nl

Nestbewaking: infrarood camera's te leen bij GBN op: www.gierzwaluwbescherming.nl

Lokgeluidenset: leverbaar door o.a. Frankenabouw nestgelegenheidsadviseur. Langebaan 9 , 8731 DZ Wommels, 0515-331559, 06-27475762, claas@frankenabouw.nl en www.nestgelegenheid.nl .

De set werkt op accu, batterij of netaansluiting, heeft 2 speakers, afstandsbediening en het afspelen is met een timer programmeerbaar. Er kunnen (mp3-formaat) zeer veel soorten geluid op gezet worden via een usb-aansluiting. Kosten ca. 160 Euro incl. BTW.

Nestkasten en neststenen: www.vivara.nl , www.waveka.nl, www.vogelbescherming.nl .

Meer over gierzwaluw en nestkasten

Vereniging GierzwaluwBescherming Nederland, (GBN), www.gierzwaluwbescherming.nl

Adviesbureau: www.zwaluwen.info/gierzwaluw , voor projectadvisering en twee boeken: "Bouwen voor Gierzwaluwen" en "Gierzwaluwen en Nestkasten".

Ervaringen en meer (koop)tips voor inpanidige nestkasten, lokgeluiden en camerabewaking:

<http://members.ziggo.nl/jaaplängenbach/dwersgier.html> .

Zwaluwwerk Maarssen, Jaap Langenbach

Kemperstraat 8, 3601 WK Maarssen 06- 3949 7474

jaaplängenbach@ziggo.nl

<http://members.ziggo.nl/jaaplängenbach/Gierzwaluwen.html> .

12 mei 2012, update 13 augustus 2013